

SINIRAŞAN AKİFERLER HUKUKU TASLAK MADDELERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION ON THE DRAFT ARTICLES ON THE LAW OF TRANSBOUNDARY AQUIFERS

تقييم حول مواد مشروع قانون (طبقات المياه الجوفية العابرة للحدود (أكيفر)

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES
مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

SINIRAŞAN AKİFERLER HUKUKU TASLAK MADDELERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION ON THE DRAFT ARTICLES ON THE LAW OF TRANSBOUNDARY AQUIFERS

تقييم حول مواد مشروع قانون (طبقات المياه الجوفية العابرة للحدود (أكيفر)

**ORSAM Rapor No: 104
ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 12**

Şubat 2012

ISBN: 978-605-5330-99-6

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2012

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuştur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalışmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaştırmıştır.

Ortadoğu’ya Bakış

Ortadoğu’nun iç içe geçmiş birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkum edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barışçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik halklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kalıcı barışın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaşmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir. Söz konusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkıları sürdürmelidir. Cepheleşen eksenlere dahil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaştırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaştırıcı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algılamasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik eder. ORSAM; bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaştırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM, web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

* ORSAM, The Middle East Studies Association (MESA) üyesidir.

ORSAM SU ARAŞTIRMALARI PROGRAMI

Program Hakkında

Su, sadece insanlar için değil ekosistemi oluşturan tüm bitki ve hayvanlar için yeri doldurulamaz, değerli, yaşamın devamlılığını sağlayan en önemli elementlerden biridir. Yeraltı ve yüzey sularından; tarım, taşıma, madencilik, endüstriden içme suyuna kadar, ekonomik amaçlar da dâhil olmak üzere pek çok alanda istifade edilmektedir. Ancak su kaynakları üzerinde, gerek insan faaliyetleri gerek doğanın yarattığı değişimler nedeniyle çift yönlü bir baskı vardır. Özellikle su sıkıntısı olan bölgelerde aşırı nüfus artışı, kırsal kesimden şehirlere doğru artan göç ve bunun sonucunda oluşan nüfus değişimleri, gıda güvenliği, sosyo-ekonomik refahın artması, tarımsal, evsel ve sanayi kaynaklı kirlilik, küresel iklim değişikliği sonucu yağış rejimlerinin değişmesi, hidrolojik döngünün tüm elemanlarını etkilemektedir. Bunun sonucunda su kaynakları gün geçtikçe hem miktar hem de kalite açısından değişime uğramaktadır. Suyun arzı ile tüketim talebi arasındaki uçurum her geçen gün büyümektedir. Su kaynaklarının yönetimine ilişkin sorunlar yaşanırken, çevre sorunlarının da su kaynakları üzerindeki etkisi her geçen gün artmaktadır. Türkiye ve yakın çevresi, ama bilhassa Ortadoğu, söz konusu sorunların en fazla hissedildiği bölgelerdendir.

Diğer taraftan, su kaynağı potansiyelinin yüzde 40'tan fazlası sınıraşan su havzalarında yer alan Türkiye'nin, özellikle Fırat-Dicle Havzaları kıyıdaşı olan komşularıyla ilişkileri büyük önem arz etmektedir. Gerek Türkiye'nin gerek bölge ülkelerinin, bölgesel istikrar ve refahın artışı ile komşuluk ilişkilerinin derinleştirilmesi yönünde harcadığı çabaların hedefine ulaşmasında, su kaynaklarının kullanımı konusunda bilgiye dayalı, iyi niyetli ve aktif bir işbirliği içinde olunması tüm taraflar için elzemdir. Ek olarak, Türkiye'nin, Avrupa Birliği adaylığı sürecinde AB Su Çerçeve Direktifi'ni kendi ulusal mevzuatı ile uyumlaştırma gündemi, önümüzdeki dönemde su politikalarının yeni bir içerik kazanmasını beraberinde getirecektir.

Bu etkenler doğrultusunda, dünyadaki ve Türkiye'nin yakın çevresindeki su gündemine ilişkin güncel gelişmelerin ve su politikalarıyla ilgili trendlerin izlenmesi, elde edilen verilerin analiz edilmesiyle ortaya çıkan aydınlatıcı bulguların kamuoyuna ve karar alıcılara sunulması amacıyla ORSAM bünyesinde 1 Ocak 2011'de "ORSAM Su Araştırmaları Programı" kurulmuştur.

Ortadoğu'da, gerek iklimsel şartlar gerek kaynakların verimsiz kullanımı nedeniyle hidrolojik su bütçesindeki sıkıntıların ve buna bağlı olarak da politik, ekonomik ve toplumsal sorunların büyük artış göstermesi nedeniyle, ORSAM Su Araştırmaları Programı çalışmalarında Ortadoğu bağlantılı konulara öncelik verilmiştir.

ORSAM Su Araştırmaları Programı, su politikaları konusunda farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretmeyi, etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik edip çeşitlendirmeyi, Türkiye'deki su çalışmalarını literatürünün gelişiminin desteklenmesini amaç edinmiştir.

ORSAM Su Araştırmaları Programı bu kapsamda, bölge ülkelerinde su çalışmalarıyla ilgili olan akademisyenler, sivil toplum örgütü temsilcileri, bürokratlar, devlet adamları, stratejistler, gazeteciler ve işadamlarının Türkiye'de konuk edilmesini kolaylaştırarak, bilgi ve düşüncelerinin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamayı da hedeflemektedir.

TAKDİM

Yeraltı suları dünya nüfusunun büyük çoğunluğu için temel su kaynağı ve su yönetiminin de önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Ancak buna rağmen yer altı suları gerek ulusal gerek uluslararası düzeyde genellikle ihmal edilen bir kaynaktır. Teknolojik gelişmeyle birlikte yeraltı suları dünya genelinde ana su kaynağı durumuna gelmiştir. Uluslararası hukukta sınıraşan nehir ve göllerin yönetimine ilişkin birçok andlaşma bulunmasına rağmen, sınıraşan yeraltı suları bu anlamda ihmal edilmiştir.

Birleşmiş Milletler Uluslararası Hukuk Komisyonu sınıraşan yeraltı sularına ilişkin çalışmasına faydalanma yönetim ve koruma amacıyla, 1994 yılında başlamıştır. Uluslararası Nehirlerden Ulaşım Dışı Amaçlarla Faydalanmaya İlişkin 1997 tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesi yer altı sularına da değinse de tüm yer altı suyu tiplerini kapsamamaktadır. 1997 Sözleşmesi sadece yüzey suları ile ilişkili olan yer altı sularını düzenlemektedir. Bu eksikliği gidermek amacıyla Uluslararası Hukuk Komisyonu bu konudaki çalışmasını tamamlamış ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na göndermiştir.

Kararın Genel kurul'da kabul edilmesi birtakım tartışmalara yol açmıştır. Tartışmaların önemli iki odak noktasını "devletlerin egemenliği" ve "Sınıraşan Akiferler Hukuku Taslağının nihai hali" oluşturmaktadır. Taslağın 3. maddesinde yer alan akifer devletlerinin egemenliği hükmü, mevcut uluslararası su hukukunda bu yönde bir hüküm olmadığı gerekçesi ile ihtilaf yaratmaktadır. Taslağın nihai halinin, Uluslararası Nehirlerden Ulaşım Dışı Amaçlarla Faydalanmaya İlişkin 1997 tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesi de yer altı sularını düzenleyen hükümler içerdiği için, çakışma oluşacağı iddia edilmektedir.

Bu raporda ORSAM Su Araştırmaları Programı uzmanı Dr Seyfi Kılıç, , Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun, Sınıraşan Akiferler Hukuku Taslağı çalışmasını tarihsel süreç içinde değerlendirmektedir.

Hasan Kanbolat
ORSAM Başkanı

İçindekiler

Takdim.....	4
Özet.....	6
1. Giriş	7
2. Yeraltı Sularının Önemi	7
3. Sınraşan Akiferler Hukuku Taslak Maddelerine Giden Yol	8
4. Taslak Maddelere Genel Bakış	10
5. Değerlendirme	13
6. Veri Sorunu	14
7. Sınraşan Akiferler Hukuku ve Devletlerin Egemenliği	14
8. Sonuç	16

Hazırlayan: Dr. Seyfi KILIÇ
ORSAM Su Araştırmaları Programı Uzmanı
seyfikilic@yahoo.com

SINIRAşAN AKİFERLER HUKUKU TASLAK MADDELERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Özet

Birleşmiş Milletler Uluslararası Hukuk Komisyonu, 19 maddeden oluşan Sınırāşan Akiferler Hukuku'na ilişkin çalışmasını 2008 yılı toplantısında tamamlamış ve bu taslak maddelerini Genel Kurul'a göndermiştir. Genel Kurul, 11 Aralık 2008 tarihinde 63. toplantısında Sınırāşan Akiferler Hukuku'nu bir kararla kabul etmiştir.

Yeraltı suları günümüzde küresel su arzının yaklaşık %50'sini ve tarımsal sulamanın da %20'sini sağlamaktadır. Bununla birlikte yeraltı suyunu yüzey suyundan ayırmak genellikle zor ve pahalıdır. Yer altı suları gerek ulusal gerek uluslararası düzeyde nehirler ve göller gibi yüzey sularının aksine genellikle ihmal edilen bir kaynaktır. Bu durum uluslararası hukuk alanında da gözlemlenebilmektedir. Sınırāşan nehir ve göllerle ilgili 400'den fazla anlaşma veya andlaşma bulunmasına rağmen, sınırāşan akiferlerle ilgili sadece dört düzenleme bulunmaktadır. Sınırāşan akiferlerin göz ardı edilmesinin nedeni sadece bu kaynağın görünmez olmasından değil aynı zamanda sınırāşan akiferlere ilişkin kapsamlı ve kantitatif araştırmaların maliyetinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Sınırāşan Akiferler konundaki bu maddeler 1997 tarihli Uluslararası Suyollarının Ulaşım Dışı Amaçlarla Kullanımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin devamı olarak kabul edilebilirse de taslağın 3. maddesindeki "devletlerin egemenliğı" hükmü sözleşmeden ayrılmaktadır. Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun taslağı ilişkin yorumunda devletlerin doğal kaynakları üzerindeki egemenliğıne atıf yapan uluslararası andlaşma ve düzenlemeleri belirtmesine rağmen, taslak maddede egemenliğıne yapılan bu vurgu birtakım tartışmalara neden olmuştur.

Bu raporun amacı birçok hükmü ile tartışmalara neden olan sınırāşan akiferler hukuku taslağı ile ilgili bilgi vermektir.

1. Giriş

Birleşmiş Milletler Uluslararası Hukuk Komisyonu (UHK), 19 maddeden oluşan Sınıraşan Akiferler Hukuku'na ilişkin çalışmasını 2008 yılı toplantısında tamamlamış ve bu taslak maddelerini Genel Kurul'a göndermiştir.¹ Genel Kurul, 11 Aralık 2008 tarihinde 63. toplantısında Sınıraşan Akiferler Hukuku'nu bir kararla kabul etmiştir.²

Sınıraşan Akiferler konundaki bu maddeler 1997 tarihli Uluslararası Suyollarının Ulaşım Dışı Amaçlarla Kullanımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin devamı olarak kabul edilebilir. Bunun nedeni UHK'nın söz konusu sözleşmeye ilişkin nihai taslağı kabul etmesinden sonra sınırlandırılmış sınıraşan yeraltı sularına ilişkin bir karar yayınlamasıdır.³ 1994 Raporu'nda UHK bir su yolu ile ilişkisi olmayan sınırlandırılmış yeraltı sularının da doğal bir kaynak olduğunu ve bu sulara ilişkin kuralların oluşturulmasının da büyük bir ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Böylece UHK'nın 1994 Raporu'nda Uluslararası Su Yollarının Ulaşım Dışı Amaçlarla Kullanımına İlişkin taslağın, yüzey suları ile ilişkili olan yeraltı sularını kapsadığını ancak yüzey suları ile ilişkisi olmayan yeraltı sularını kapsamadığını kabul ettiği açıktır.⁴

Raporda UHK, Uluslararası suyolları ile ilgili kuralların devletlere aynı zamanda sınıraşan yeraltı sularına ilişkin olarak da yol gösterici olmasını önermiştir. Bununla birlikte kararın giriş kısmında UHK sınırlandırılmış sınıraşan sulara ilişkin kuralların oluşturulmasına yönelik çabalara da ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.

UHK, 1994 yılında sınırlandırılmış sınıraşan yeraltı sularına ilişkin raporundan sonra, çalışma programına paylaşılan doğal kaynaklar (shared natural resources) ismini taşıyan bir başlık eklemiştir.⁵ Paylaşılan doğal kaynaklar başlığının sadece yeraltı suları, petrol ve doğal gaz kaynaklarını değil aynı zamanda göçmen kuşları ve hayvanları da kapsamı planlan-

mıştır. UHK tarafından çalışma için özel raporör olarak atanan büyükelçi Chusei Yamada, UHK'nın son çalışması olan 1997 tarihli suyolları çalışmasını tamamlamak için sınıraşan yeraltı sularına öncelik vermenin daha uygun olduğunu düşünmüştür. Esasen 1997 tarihli Uluslararası Suyollarının Ulaşım Dışı Amaçlarla Kullanımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi yeraltı sularını düzenlemektedir ancak bu düzenlemeler sadece göller gibi yüzey suları ile ilişkili olan yeraltı sularına ilişkin kurallar getirmektedir. Ancak, özel raporör Yamada nihai olarak yüzey suları ile ilişkili olan ve olmayan yeraltı suları arasında herhangi bir ayrıma gitmemiştir.

Bu raporun amacı farklı hükümlerine ilişkin birçok tartışma bulunan Sınıraşan Akiferler Hukuku Taslağı hakkında bilgi sağlamaktır. Raporun kalan kısmı şu şekilde düzenlenmiştir. İkinci bölüm yeraltı suları kaynakları ile ilgili genel çerçeveyi sunmakta iken üçüncü bölüm ise taslağın ilk aşamaları ile ilgilidir. Dördüncü bölümde taslak maddeler hakkında genel bir bilgi verilmektedir. Beşinci bölüm taslak maddelere ilişkin değerlendirmelere ayrılmıştır. Altıncı ve yedinci bölümler ise veri toplanması ve akifer devletlerin egemenliği gibi çok tartışılan konulara ayrılmıştır. Nihai olarak sekizinci bölüm raporun sonuç bölümünü oluşturmaktadır.

2. Yeraltı Sularının Önemi

Yeraltı suları tüm tatlı su kaynaklarının %97'sini oluşturmasına rağmen sınıraşan sular politikasında genellikle ihmal edilmektedir. Yeraltı suları günümüzde küresel su arzının yaklaşık %50'sini ve tarımsal sulamanın da %20'sini sağlamaktadır.⁶ Bununla birlikte yeraltı suyunu yüzey suyundan ayırmak genellikle zor ve pahalıdır. Ayrıca bir yüzey kirlenmesi kolaylıkla gözlemlenebilir ve önlemleri alınabilir ancak yeraltındaki kirlenme daha etkili önlemler, bilimsel araştırma, teknoloji ve mali kaynaklar gerektirmektedir. Hidrolik döngü içinde su yüzey suyundan yeraltı suyuna veya tersi yönünde kaynaklanır, akar ve

sızlar. Yeraltı ve yüzey sularının kullanımına ilişkin hukuki ayrıma giden Amerika Birleşik Devletleri'nin bazı eyaletlerinde yüksek miktarda mali kaynak ve zaman uygun hukuki rejimin kararlaştırılması için harcanmaktadır.⁷

Yetersiz su arzı problemini yaşayan Ortadoğu bölgesi, büyük yeraltı suları kaynaklarına sahiptir. Bu kaynaklar aynı zamanda beslenimi olmayan sınıraşan akiferlerdir. Bu akiferler "fosil akiferler" olarak adlandırılmakta ve binlerce yıl yaşında su kaynaklarını barındırmaktadır. Dünyada en iyi bilinen fosil akifer sistemi Çad, Libya, Sudan ve Mısır toprakları altında yer alan ve 375 000 kilometre küp su içeren Nubyan Kumtaşı Akifer Sistemi'dir.⁸ Burada mevcut bulunun bütün suyu çekmek günümüzde ekonomik olarak mümkün değildir fakat su miktarı oldukça fazladır. Nubyan Kumtaşı Akifer Sistemi'nin içerdiği su miktarını anlamak için Nil Nehri'nin yıllık ortalama akımının 84 kilometre küp olduğunu belirtmek gerekmektedir.⁹ Kuzey Afrika'daki diğer akifer sistemi ise Cezayir, Tunus ve Libya toprakları altında bulunun Kuzeybatı Sahra Akifer Sistemi'dir. Disi Akifer Sistemi Ürdün ve Suudi Arabistan toprakları altında bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 2008 yılında kabul edilen Sınıraşan Akiferler Hukuku Taslağı'nın tek konusunu yukarıda adı geçen akiferler ve akifer sistemleri oluşturmamakta aynı zamanda yenilenebilir ve yenilenemeyen tüm yeraltı suları da söz konusu taslağın kapsamına girmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi, nehirler ve göller gibi yüzey sularının aksine yeraltı suları ulusal ve uluslararası düzeyde genellikle gereken ilgiyi görmemektedir. Bu durum uluslararası hukuk alanında da gözlemlenebilmektedir. Sınıraşan nehirler ve göllerle ilgili 400'den fazla uluslararası düzenleme ve anlaşma olmasına rağmen, sınıraşan akiferlerle ilgili sadece dört düzenleme bulunmaktadır.¹⁰ Sınıraşan akiferlerin göz ardı edilmesinin nedeni sadece bu kaynağın görünmez olmasından değil aynı zamanda sınıraşan akiferlere ilişkin kapsamlı ve kantitatif araştırmaların maliyetinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu kaynağı ele almak için gerekli teknik bilgiye sadece birkaç ülke sahiptir ve bunun sonucu olarak da yeraltı suları aşırı kullanım ve kalite bozulması sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır. Yeraltı sularının belirsizliği ABD ve Meksika sınırında gözlemlenebilmektedir. 1973 'de ABD ve Meksika sınır bölgesindeki yeraltı sularını geliştirmek amacıyla bir anlaşma imzalamışlardır. Ancak iki taraf anlaşmanın üzerinden yaklaşık olarak 30 yıl geçmesine rağmen sınıraşan akiferlerin sayısı konusunda hala bir uzlaşmaya varamamışlardır. Bu bölgedeki sınıraşan akiferlerin sayısı hakkında sekiz, onsekiz ve yirmi rakamları iddia edilmektedir.¹¹

UHK tarafından sınıraşan tabiri taslakta bilinçli olarak kullanılmıştır. Çalışmanın başlangıcında özel raportör Yamada, yeraltı sularını "paylaşılan doğal kaynaklar" çerçevesi içinde ele almakla görevlendirilmiştir. Ancak Yamada'nın ilk raporunu sunmasından sonra Birleşmiş Milletler 6. Komitesi ve UHK'nın bazı üyeleri tarafından "paylaşılan" tabiri kuşkuyla karşılanmıştır. Çünkü "paylaşılan" tabiri kaynağın, insanlığın ortak mirası ve ortak mülkiyete konu olabilecek bir yaklaşıma neden olabilir. Bu tür yorumlardan kaçınmak amacıyla taslak başlangıç kısmında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun "Doğal Kaynaklar Üzerindeki Daimi Egemenlik" başlıklı 1803 no'lu kararına atıfta bulunmuştur. Başlığın "paylaşılan doğal kaynaklar" yerine "sınıraşan yeraltı suları kaynakları"na dönüşmesi ile birlikte tartışma, 1997 BM Sözleşmesi ve Taslak maddelerin kapsamı üzerinde başlamıştır.¹²

3. Sınıraşan Akiferler Hukuku Taslak Maddelerine Giden Yol

1992'de Robert Rosenstock Suyolları Sözleşmesi'nin özel raportörü iken, çalışmanın kapsamını yenilenebilir ve yenilenemeyen tüm yeraltı sularını dahil ederek genişletme isteği reddedilmiştir.¹³ UHK, bu aşamada çalışmanın başında yer almayan bu konuyu dahil ederek çalışmanın kapsamını genişletmek istememiştir. Daha sonra UHK, suyolları söz-

BM Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun ilk toplantısı.

leşmesinde düzenlenmeyen yenilenemeyen akiferleri kapsayan bir kararı kabul etmiştir. Ancak UHK sınırlandırılmış akiferler tabirini yanlışlıkla tercih etmiştir. UNESCO'nun (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) bilimsel yardımından sonra UHK bu tavrını değiştirmiştir ve tanımını "akifer" olarak yeniden yazmıştır.¹⁴ UHK devletlere "Uluslararası Su Yollarının Ulaşım Dışı Amaçlarla Kullanımına İlişkin taslağın içinde bulunan ilkelerin sınıraşan yeraltı sularının düzenlenmesinde uygun olanlarının rehberlik etmesini" öneren bir karar almıştır.¹⁵

UHK'nun 1994 kararının giriş kısmında "sınırlandırılmış sınıraşan yeraltı sularına ilişkin kuralların değerlendirilmesine dair devam eden çabalara ihtiyaç olduğu" vurgulanmıştır. UHK'nın suyolları sözleşmesi çalışmasının dışında bırakılan tek akifer tipi yenilenemeyen akiferler değildir. Aynı zamanda yağmur suları ile beslenen ve sularını doğrudan denize boşaltan akiferler de bulunmaktadır. Filistin'de Batı Şeria'nın altında yer alan dağ akiferi yalnızca yağmur suları ile beslenmektedir. Bu akifer bu tipteki en iyi bilinen akiferdir.

Chusei Yamada UHK'nun çalışmasına, yani "paylaşılan doğal kaynaklar" konusunda özel raportör olarak atandığı zaman çalışma alanı

petrol, gaz ve sınırlandırılmış sınıraşan yeraltı suları ile ilgilidir. Sınırlandırılmış sınıraşan yeraltı suları tabiri yenilenemeyen, diğer bir deyişle yüzeysuyu kaynakları ile herhangi bir bağlantısı olmayan, fosil suları anlamında kullanılmıştır. Ancak Yamada, ilk aşamada sınıraşan yeraltı sularına ve bu kaynaklara ilişkin yasal bir rejimin oluşturulmasında odaklanmış ve petrol ve gaz kaynaklarına ilişkin düzenlemeleri daha sonraki aşamaya ertelemiştir.¹⁶ Ek olarak 2004'de UHK, çalışmanın kapsamının yenilenebilir ve yenilenemeyen tüm sınıraşan akifer tiplerine genişletilmesine karar vermiştir.¹⁷

Yamada çalışmasının başlangıcından 2008'e kadar toplam beş rapor sunmuştur. Bu dönemde 47 farklı ülke bu konuda UHK'ya yorum yapmıştır. Yorum yapan ülkeler arasında UHK'nın önceliğinin yeraltı suyu kaynaklarına verilmesi konusunda fikir birliği olmasına rağmen bağlayıcı bir sözleşme ya da bağlayıcı olmayan ilkeler konusunda bu ülkeler bir uzlaşmaya varamamışlardır.

UHK Genel Kurul'a Sınıraşan Akiferler Hukuku taslağını bir kararla not etmesini ve devletlere sınıraşan akiferleri yönetirken taslakta yer alan ilkeleri temel almalarını tavsiye

etmesini önermiştir. Daha sonraki aşamada, taslak maddeler temelinde bir sözleşme oluşturulmasının değerlendirilmesi komisyon tarafından tavsiye edilmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu bu tavsiyeleri dikkate almış ve Birleşmiş Milletler kararı olarak kabul etmiştir.¹⁸

4. Taslak Maddelere Genel Bakış

Birleşmiş Milletler Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun sınıraşan akiferlere ilişkin taslak maddeleri toplam 19 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler dört bölüme ayrılmaktadır. Bu bölümler şu şekildedir: Giriş, Genel İlkeler, Önlem, Koruma ve Yönetim, ve Muhtelif Hükümler.¹⁹

Taslak maddelerin ilk bölümü iki maddeden oluşmaktadır. Birinci madde taslağın kapsamını: a) Sınıraşan akiferler ve akifer sistemlerinden faydalanma, b) Bu tür akifer ya da akifer sistemleri üzerinde etki yaratacak ve yaratma olasılığı olan diğer faaliyetler, c) Bu tür akifer ve akifer sistemlerinin korunması ve yönetilmesine dair önlemler ile tanımlamaktadır. Üç boyutu olan bu tanım açıkça diğer faaliyetlerin akiferleri etkileme potansiyeline işaret etmektedir.

2. maddede taslakta kullanılan terimler açıklanmaktadır. Bu terimler: a) akifer, b) akifer sistemi, c) sınıraşan akifer ve sınıraşan akifer sistemleri, d) akifer devleti, e) sınıraşan akifer ve sınıraşan akifer sistemlerinden faydalanma, f) yenilenen akifer, g) beslenme bölgesi, h) boşaltım bölgesi olarak sıralanmaktadır.

Taslak maddelerin ikinci kısmının başlığı "Genel İlkeler" dir. Devletlerin egemenliği başlıklı 3. madde her akifer devlete akifer veya akifer sisteminin toprakları içinde kalan kısmı üzerinde egemenlik vermektedir. Taslak maddeler 1997 BM Sözleşmesi'nin devamı olarak görülmesine rağmen, egemenliğe yapılan bu vurgu 1997 BM Sözleşmesi'nde yer almamaktadır.

4. madde, hakça ve makul kullanıma ayrılmıştır. Bu maddeye göre akifer devletleri sınıraşan akiferlerden a) ilgili akifer devletlerinin akiferlerden fayda elde etmesi, b) uzun dönemli faydaları maksimize etme, c) tek taraflı ya da ortak kapsamlı planlar oluşturma, d) yenilenen akifer ya da akifer sisteminin etkin çalışmasını engelleyecek seviyede kullanmama yoluyla, makul ve hakça faydalanacaklardır.

Beşinci madde hakça ve makul faydalanmaya ilişkin unsurları düzenlemektedir. Bu madde genel olarak 1997 BM Sözleşmesi'nin 6. Maddesi'ni temel almaktadır. Ancak iki ekleme vardır. Bu eklemelerin ilki, akiferin beslenimine ve oluşumuna, devletin katkısına yapılan atıftır. İkinci ek ise, akifer veya akifer sisteminin ilgili ekosistemdeki rolüdür. Ayrıca, 5. Maddenin 2. Paragrafı bu unsurlara verilecek ağırlıkla ilgilidir. Genel olarak 5. Madde kabaca, 1997 BM Sözleşmesi'nin 6. Maddesi'ndeki özellikleri gerekli değişiklikleri yaparak işaret etmektedir.

1997 BM Sözleşmesi ile Sınıraşan Akiferler Hukuku taslağı arasındaki farkı belirtmek de önemlidir. 5. Maddede hayati insan ihtiyaçlarına şu şekilde özel bir vurgu yapılmıştır: "Sınıraşan akifer veya akifer sisteminden farklı şekillerde faydalanmaya verilecek ağırlıkta hayati insan ihtiyaçlarına özel önem verilecektir."

Önemli zarar vermeme yükümlülüğü başlıklı 6. Madde, 1997 BM Sözleşmesi'nin 7. Maddesi'nin tekrarıdır. Bununla birlikte, Sınıraşan Akiferler Hukuku Taslağı'nda "Sınıraşan akifer üzerinde etkisi olacak ya da olması muhtemel faydalanma haricindeki diğer faaliyetler" şeklinde bir paragraf eklenmiştir. Bu paragraf 1997 BM Sözleşmesi ile karşılaştırıldığında "önemli zarar vermeme yükümlülüğü" nü genişletmektedir. Bu kapsam genişlemesi önemli zararın sadece diğer akifer devletlerini gözeterek değil aynı zamanda toprakları içerisinde boşaltım alanı olan devletleri de göz önünde bulunduran hidrolojik gerçeklik ile açıklanabilir. Bu yükümlülük,

kendi mülkiyetini başkasına zarar vermeden kullanmak anlamına gelen “sic utere tuo ut alienum non laedas” şeklindeki hukuk ilkesine dayanmaktadır. Aynı zamanda önemli zarar eşliğinin ne olduğuna ve kimin karar vereceğine dair bir belirsizlik de mevcuttur.

Toprakları içinde kirliliğin ortaya çıktığı ülke mi, yoksa zarar gören diğer ülke mi kirliliğin önemli zarar verdiğine karar verecektir?

Taslağın 7. Maddesi akifer devletleri arasındaki işbirliğini düzenlemektedir. Bu madde aynı zamanda 1997 BM Sözleşmesi’nin 8. Maddesini yansıtmaktadır. Taslakta akiferlerden malul ve hakça faydalanmanın sağlanması için egemen eşitliği, toprak bütünlüğü, karşılıklı fayda ve iyi niyet gibi unsurlar da sürdürülebilir kalkınma ilkesi ile birlikte belirtilmiştir.

Düzenli veri ve bilgi değişimi ile ilgili 8. Madde büyük ölçüde 1997 BM Sözleşmesi’nin 9. Maddesine dayanmaktadır. 8. Maddeye göre akifer devletleri sınırı aşan akiferlerinin durumuna ilişkin uygun veri ve bilgiyi birbirlerine sağlayacaklardır. Bununla birlikte maddenin 2. Paragrafına göre sınırı aşan akifere ilişkin bilginin yeterince açık olmaması durumunda akifer devletlerinin konuya ilişkin veri ve bilgiyi sağlamak için en iyi çabayı göstermeleri gerekmektedir. Ayrıca uygun olan durumda akifer devletleri diğer akifer devletleri ve uluslararası örgütlerle söz konusu verinin sağlama sürecinde beraber çalışacaklardır. 3. Paragrafta akifer devletleri arasında veri talebi şu şekilde düzenlenmiştir: “Eğer bir akifer devletinden diğer bir akifer devleti, bir akifer sistemine ilişkin henüz hazır olmayan veri ve bilgiyi talep ederse, talep edilen devlet, talebe ilişkin elinden gelen en iyi çabayı gösterecektir.” Ancak 1997 BM Sözleşmesi’nde olduğu gibi bu paragrafta da talep edilen devletin veri ve bilgiyi sağlamak için ödeme talep edebileceğine ilişkin ilginç bir ifade yer almaktadır.

Taslağın 9. Maddesi bölgesel anlaşma ve düzenlemelere ilişkin hükümleri içermektedir. İlgili madde, bir akifer veya akifer sisteminin yönetilmesi için devletlerin iki taraflı ya da

bölgesel anlaşmalar oluşturmasını teşvik etmektedir.

Taslağın “Önlem, koruma ve yönetim” başlıklı üçüncü bölümü altı madde içermektedir. 10. Maddeye göre “akifer devletleri sınırı aşan akiferler veya akifer sistemleri içinde olan ya da onlara bağlı olan ekosistemlerin korunması ve muhafaza edilmesine ilişkin uygun tüm önlemleri alacaklardır.” Ayrıca devletler sadece bir akiferin içinde yer alan sulardan değil, aynı zamanda akiferin boşaltım bölgeleri yoluyla bıraktığı sulardan da sorumludur. Bu madde 1997 BM Sözleşmesi’nin 20. Maddesini temel almaktadır. Ancak Sınırı Aşan Akiferler Taslağı’nda devletlerin yükümlülüğünün 1997 BM Sözleşmesi’nden daha zayıf olduğuna ilişkin yorumlar da mevcuttur.²⁰

Akiferlerin beslenme ve boşaltım alanları ile ilgili olan 11. Madde, 1997 BM Sözleşmesi göz önüne alındığında yeni bir maddedir. Bu maddeye göre sınırı aşan akifer veya akifer sistemlerinin beslenme ve boşaltım bölgeleri, bu akifer ya da akifer sisteminin topraklarında yer aldığı devletler tarafından belirlenmelidir. Devletler aynı zamanda beslenme ve boşaltım süreçlerinin kontaminasyonunun en aza indirgenmesi ve bu süreçlerin korunmasından da sorumludur. Bu maddenin ikinci paragrafı, akifer devletleri olmayan devletlerle bir akifer ya da akifer sisteminin korunmasına ilişkin ilkeleri düzenlemektedir. Bu durum akifer devleti olmayan ancak boşaltım veya beslenme alanı toprakları içerisinde olan bir devletin de sorumluluğunu gündeme getirmektedir.

“Kirliliğin önlenmesi, azaltılması ve kontrolü” başlıklı 12. madde, 1997 BM Sözleşmesi’nin 21. maddesi 2. paragrafı ile paralel hükümler içermektedir. Teknik nedenlerden dolayı bir akiferi iyileştirmek bir yüzey suyunu iyi hale getirmekten daha pahalı ve zordur. Taslağın 12. maddesi 1997 BM Sözleşmesi’ne tezat oluşturacak biçimde kirliliğin kapsamlı ve detaylı bir tanımını ve insan sağlığı ve güvenliğine vurguyu içermemektedir. Bu madde zararı sadece devletler için sınırlamaktadır. Bu

madde aynı zamanda taslağın devlet temelli yapısını da göstermektedir.

Sınıraşan akiferlerin gözlemlenmesi 13. maddede düzenlenmiştir. Bu maddenin birinci paragrafına göre, devletler mümkün olan durumlarda sınıraşan akiferleri diğer akifer devletleri ve uluslararası örgütlerle ortaklaşa gözlemlemelidirler. Ortak gözlemin mümkün olmadığı durumlarda akifer devletleri verileri karşılıklı olarak değişeceklerdir. Diğer taraftan bu maddenin ikinci paragrafı, devletler tarafından uygulanacak olan gözlemlene faaliyetlerinin standart hale getirilmesi ile ilgilidir.

Yönetim başlıklı 14. maddede, sınıraşan akiferlerin yönetim planları akifer devletleri tarafından oluşturulacağı ve akifer devletlerinin akiferlerin yönetimi için birbirlerine danışacakları belirtilmiştir. Ek olarak, eğer mümkün olursa bir ortak yönetim mekanizması kurulacaktır.

15. madde planlı faaliyetlerle ve doğal olarak akifer devletleri arasındaki müzakereler ve danışmalarla ilgilidir. Bu madde üç paragraftan oluşmaktadır. İlk paragrafta göre, bir akifer devleti planlı faaliyetlerinin diğer akifer devletlere olan etkisini değerlendirmekle yükümlüdür. İkinci paragrafta bir akifer devletinin planlı faaliyetleri sonucunda diğer akifer devletlere olumsuz etkiler oluşturacağını değerlendirmesi durumunda bildirimde bulunacağı belirtilmiştir. Bu bildirim “zamanında” olması gerektiği de ayrıca vurgulanmıştır. Ancak 1997 BM Sözleşmesi’nin aksine bu zamanlamaya ilişkin açık bir kısıtlama bulunmamaktadır. Bu bildirim aynı zamanda veri, bilgi ve çevresel etki değerlendirmesini de içermelidir. 15. Maddenin 3. Paragrafı planlı faaliyetler konusundaki anlaşmazlıkları düzenlemektedir. Bu paragrafta göre ilgili devletler birbirlerine danışmalı ve hakça bir çözüme ulaşmak için müzakereleri yürütmelidirler. Paragrafın ikinci cümlesi ilgili tarafların “bağımsız bir danışma kuruluşuna” (independent fact-finding body) başvurabilirler. Bu ifade sınıraşan akiferler üzerindeki anlaşmazlıkların uluslararasılaşması yolunu açmaktadır.

Sınıraşan Akiferler Hukuku Taslağı, 1997 BM Sözleşmesi’nin genel yapısını, *mutatis mutandis*, takip etmektedir. Ancak 15. maddede 1997 BM Sözleşmesi’nin aksine kısa ve detaylı olmayan bir danışma süreci öngörülmektedir. 1997 BM Sözleşmesi’nde birçok ülkenin itirazına yol açan uzun ve detaylı bir süreç öngörülmüştür.

Taslağın son kısmı olan ve “muhtelif hükümler” başlığını taşıyan dördüncü bölüm, dört maddeden oluşmaktadır. 16. madde, gelişmekte olan devletlerle teknik işbirliğini düzenlemektedir. Bu maddede devletlerin gelişmekte olan ülkelerle akifer yönetimi ile ilgili bilimsel, teknik ve hukuki alanlarda işbirliği yapması ve onlara yardım etmesi ve zararlı etkilerin azaltılması ve gözlemlenmesi konularında sorumluluğu olduğu belirtilmiştir.

Acil durumlar taslağın 17. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddenin ilk paragrafı acil durumu tanımlamakta ve bu tanımlı yaparken sınıraşan bir akiferi etkileyecek gerek doğal gerek insan faaliyetlerini kapsamaktadır. İkinci paragraf, acil durum ortaya çıktığında devletlerin davranışlarını düzenlemektedir. “Hayati insan ihtiyaçları” ifadesi, 5. maddede olduğu gibi bu maddede de yeniden görülmekte ve devletlerin bu ihtiyaçları karşılaması konusundaki sorumluluklarına işaret etmektedir.

18. madde, 1997 BM Sözleşmesi’nin tekrarıdır. Buradaki tek fark, “uluslararası su yolu” ifadesi yerine “sınıraşan akiferler” ifadesinin kullanılmasıdır. Her iki hüküm de uluslararası ve uluslararası olmayan silahlı çatışmalar durumunda ilgili su kaynaklarının uluslararası hukuk tarafından korunduğunu belirtmektedir.

Taslağın son maddesi olan 19. madde, 1997 BM Sözleşmesi’nin 31. maddesini temel almıştır. Devletler, mümkün olan en çok veri ve bilgiyi vermekle yükümlüdür. Ancak bu veri

ve bilgilerin ulusal savunma ve güvenlik için hayati olması durumunda hiçbir madde devletleri söz konusu veriyi sağlama konusunda zorlayamaz. 1997 BM Sözleşmesi'nde olduğu gibi taslak neyin ulusal savunma ve güvenlik için hayati olduğunu tanımlamayıp devletlere bu konuda geniş bir alan bırakmıştır.

5. Değerlendirme

Sınıraşan akiferler taslağı sadece yüzey suları ile ilişkisi olmayan akiferlerle ilgili değildir. Şu noktada bunu belirtmek önemlidir çünkü 1994'te Uluslararası Suyollarının Ulaşım Dışı Amaçlarla Kullanımına İlişkin Hukuk Taslağı'nın bitirilmesinden sonra UHK, yüzey suları ile bağlantısı olmayan akiferler konusunda çalışmaya karar vermiştir. 1994 Uluslararası Su Yollarının Ulaşım Dışı Amaçlarla Kullanımına İlişkin Hukuk Taslağı, 21 Mayıs 1997'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş ve bir sözleşme halini almıştır. Sözleşmenin 2. maddesinin (a) paragrafına göre, "suyolu, birbiriyle fiziki ilişki içerisinde olan bir bütün ve normal olarak ortak bir varış noktasına akan yüzey ve yeraltı suları sistemidir."²¹

1994 yılında, UHK'nın, bir akiferin sınıraşan bir nehirle hidrolojik bir ilişkisi varsa, söz konusu akiferin 1997 BM Sözleşmesi'nin kapsamına girmesi konusunda fikri nettir. Böylece komisyon, diğer akifer türlerinin, yani yüzey suları ile bağlantısı olmayan akiferlerin, başka bir anlaşma ya da sözleşme altında düzenlenmesi gerektiğini zımni olarak kabul etmektedir. Ancak günümüzde, sınıraşan akiferler taslağının kapsamı yüzey suları ile bağlantısı olmayan akiferlerle sınırlı değildir.²² Taslak, yüzey sularından beslenen ve sularını oraya boşaltan tüm sınıraşan akifer türlerini kapsamayı amaçlamaktadır. Bu kapsam sorunlu görünmektedir çünkü 1997 BM Sözleşmesi "uluslararası suyolları" ile hidrolojik ilişkiye sahip olan akifer ve yeraltı sularını kapsamaktadır. Bu nedenle, "çifte düzenleme" aynı akifer veya akifer sistemi üzerinde karışıklığa sebep olacaktır. McCaffrey söz konusu çakışma ile ilgili olarak üç probleme işaret etmektedir:

"ilk olarak, her iki belgenin de kapsadığı bir durumda hangisinin uygulanacağına dair bir kafa karışıklığına neden olacaktır; ikinci olarak, her iki belgenin kapsadığı durumlara uygulanabilecek kurallar tam olarak uyumlu değildirler ve üçüncü ve en önemlisi, sınıraşan akiferler taslağının sınıraşan akiferler üzerinde "egemenliği" temel ilkelerden biri olarak kullanması 1997 BM Sözleşmesi ile tamamen uyumsuzdur."²³ Bu problemin üstesinden gelebilmesi için McCaffrey, eğer Uluslararası Hukuk Komisyonu, sınıraşan akiferler taslağının nihai halinin, devletlerin sınıraşan akiferlerinin yönetiminde temel alınmasına karar vermiş olsaydı, herhangi bir sorun yaşanmayacağını iddia etmektedir. Aynı zamanda Genel Kurul'un da bu yönde karar alabileceğini belirtmektedir. Ancak bu şekilde bir çözüme ulaşmak zor görünmektedir, çünkü 1997 BM Sözleşmesine taraf olan ancak taslağın nihai haline taraf olmayan bir devlet, sınıraşan akiferlerine ilişkin konularda taslağın nihai halini uygulamak yönünde zorlanamaz. Su konusundaki uluslararası hukukun yetersiz kodifikasyonu yeni bir düzenleme veya sözleşme ile karışık hale gelecektir. Sınıraşan Akiferler Hukuku ve 1997 BM Sözleşmesi arasında çatışan düzenlemelerin üstesinden gelebilmek için özel raportör Yamada, "diğer sözleşmeler ve uluslararası anlaşmalarla ilişkiler" başlıklı bir madde önermiştir.²⁴ Ancak bu madde, UHK'nın taslak komitesi tarafından taslağın içerisine dahil edilmemiştir. Önerilen maddenin ikinci paragrafına göre, "bu maddelerin hiçbirisi, taraf devletlerin mevcut taslak maddeler kapsamında, diğer taraf devletlerin haklarının tasarrufunu veya yükümlülüklerinin icrasını etkilemeyen, başka sözleşmeler ve uluslararası anlaşmalardan doğan ve mevcut taslak maddeler ile uyumlu haklarını ve yükümlülüklerini değiştiremeyecektir."²⁵

Birinci paragrafta, taslak ve Uluslararası Su Yollarının Ulaşım Dışı Amaçlarla Kullanımına İlişkin Sözleşme arasındaki ilişki düzenlenmektedir. Önerilen ilk paragrafta göre, eğer bir devlet taslağın nihai haline ve 1997 BM Sözleşmesi'nin her ikisine birden taraf ise,

sözleşmenin sınıraşan akiferlere ilişkin hükümleri sadece taslağın hükümleri ile uyumlu olursa uygulanabilir. Şurası açıktır ki, Uluslararası Hukuk Komisyonu, Sınıraşan Akiferler Hukuku Taslağına üstünlük tanımaktadır. Bu iki paragrafın taslağa eklenmesi durumunda, iki uluslararası düzenleme arasında az önce bahsedilen karışıklık bir nebze önlenabilir ve sınıraşan akiferler taslağının nihai hali 1997 BM Sözleşmesi'ne göre üstünlüğe sahip olabilir.

6. Veri Sorunu

Yukarıda belirtildiği gibi, 8. maddede devletler arasında veri paylaşımı tüm akifer devletlerini kapsamaktadır. Bu durum, bir sınıraşan akiferden faydalanıp faydalanmamaya karar versin vermesin bir devletin sınıraşan akifer veya akifer sistemlerinin beslenme ve boşaltım alanlarını tanımlamakla yükümlü olduğu anlamına gelmektedir. Bir akifer hakkında veri ve bilgi toplamanın ve beslenme ve boşaltım alanlarını tanımlamanın pahalı ve zaman alıcı bir iş olduğu unutulmamalıdır. Bu yükümlülük, kıyıdaş devletler arasında gerginliğe yol açma potansiyeline sahiptir. Kıyıdaş devletler arasında bu tür gerginliklerden kaçınmak için 8. maddenin 4. paragrafı “uygun olduğu yerde” ifadesini kullanmıştır. Ancak taslak madde neyin uygun neyin uygun olmadığını tarif etmemektedir. 4. paragrafın konması akifer devletlerinin üzerindeki yükü azaltmayı amaçlamaktadır çünkü özellikle gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkeler bu tür yükümlülükleri yerine getirmek için yeterli mali ve teknolojik kaynaklara sahip değildirler. Diğer yandan sınıraşan akiferlerin uygun bir şekilde yönetilmesi için işbirliğine dönük sözlerden daha fazlası gerekmektedir.

7. Sınıraşan Akiferler Hukuku ve Devletlerin Egemenliği

Sınıraşan Akiferler Hukuku taslağının en tartışmalı maddelerinden biri, akifer devletlerin egemenliği başlıklı 3. maddesidir. Uluslararası alanda devletler doğal kaynaklarının yönetimi

ve korunması konusunda sıklıkla egemenliklerini ileri sürmektedirler. Anlaşmalar ve bildiriler gibi uluslararası belgeler de aynı şekilde devletlerin doğal kaynakları üzerindeki egemenliklerini tanımaktadır. Sınıraşan Akiferler Hukuku taslağı da aynı yolu izlemiş ve B.M. Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1962 tarihli ve 1803 sayılı Doğal Kaynaklar Üzerindeki Daimi Egemenlik kararına atıfta bulunarak “Her akifer devleti sınıraşan akifer ya da akifer sisteminin sınırları içinde yer alan kısmında egemenliğe sahiptir. Devletler egemenliklerini uluslararası hukuk ve mevcut maddeler ile uyumlu bir şekilde uygulayacaklardır” şeklinde formüle etmiştir.

UHK'nın “Paylaşılan Doğal Kaynaklar”a ilişkin yorumunun üçüncü maddeye ilişkin ikinci paragrafında, birçok andlaşmada ve diğer uluslararası belgelerde de doğal kaynaklar üzerindeki devlet egemenliğine atıfta bulunduğu vurgulanmıştır. UHK'nın yorumunda, aynı zamanda üçüncü madde taslağında uluslararası hukuka atıfta bulunularak dengeli bir metnin ortaya çıkarıldığını belirtilmiştir.²⁶

UHK'nın yorumu, devletlerin doğal kaynakları üzerindeki egemenliğine gerek başlangıç bölümlerinde gerek ayrı bir madde olarak, Ozon Tabakasının Korunmasına İlişkin Viyana Sözleşmesi (1985), Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (1992), Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (1982), 1992 Sınıraşan Suyolları ve Uluslararası Göl-lerin Korunması ve Kullanımı Sözleşmesi'ne ek Su ve Sağlık Protokolü (1999) gibi uluslararası andlaşma ve hukuki metinlere atıfta bulunsa da, egemenliğe yapılan bu vurgu birçok eleştiriye neden olmuştur.²⁷

Uluslararası Suyollarının Ulaşım-dışı Amaçlarla Kullanımına İlişkin 1997 Birleşmiş Milletler Sözleşmesi sürecinde, Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun özel Raportörü olan Stephen McCaffey, sınıraşan akiferler üzerinde egemenliğe yapılan bu vurgunun artık terk edilmiş olan Harmon Doktrinini yeniden gündeme getirdiğini ileri sürmektedir. Ay-

nı zamanda 1997 BM Sözleşmesi'nin, Uluslararası Hukuk Derneği'nin ve Uluslararası Adalet Divanı'nın da devletlerin sınıraşan su kaynakları üzerindeki mutlak egemenlik kavramını reddettiklerini belirtmektedir.²⁸ McCaffrey yorumda verilen örneklerle, sadece ikisinin su kaynakları ile ilgisinin olduğu ve Rio Deklarasyonun genel ilkesini yeniden dile getirdiklerini ileri sürerek karşı çıkmaktadır. McCaffrey diğer yandan, Rio Deklarasyonunun ikinci ilkesinde, devletlere kendi kaynaklarını kullanma konusundaki egemen yetkilerinin, kendi yetki ya da kontrol alanları içindeki faaliyetlerinin başka ülkelerin çevresine zarar vermeden kullanmaları konusundaki sorumlulukları olduğunu hatırlatmıştır.

Devletlerin sınıraşan bir akiferin kendi toprakları altında alan kısmındaki egemenlikleri konusunda ısrarının sebebi, sınıraşan akiferlerin büyük toprak parçaları altında bulunmaları ve yeraltı sularının, yer aldığı devletlere ait olduğu konusundaki tarihsel düşünceden kaynaklanmaktadır.²⁹

Taslak maddeler konusundaki ilk tartışmaların olduğu süreçte, Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun birçok üyesi doğal kaynakları üzerindeki daimi egemenliğin konu bağlamında temel olduğu ve taslak maddelerde kesinlikle yer alması gerektiğini ileri sürmüşlerdir.³⁰ UHK'nın ve B.M. Altıncı Komite'nin bazı üyeleri Genel Kurul kararının giriş kısmında, daimi egemenliğe özel bir atıf yapılması konusunda ısrarcı olmuşlardır. Bununla beraber bazı üyeler aynı amaç için özel bir madenin oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir.³¹ Egemenlik konusundaki vurguda ısrarın nedeni, bu kaynakların insanoğlunun ortak mirası olarak değerlendirilebileceği konusundaki kaygı olmuştur. Böyle bir durumda hiçbir devlet sınıraşan bir akiferin kendi toprakları altında kalan kısmına dair egemenliğini ileri süremeyecek ve bu kaynakları koruma, yönetme ve bu kaynaklardan faydalanmaya ilişkin kendi politikalarını uygulayamayacaktır.

Taslağın üçüncü maddesinin ilk cümlesi gelecekteki egemenlik kavramına uygun düşmektedir. İkinci cümle ise sınıraşan akiferler üzerindeki egemenliğin uluslararası hukuk ve taslak

maddelerle uyumlu bir şekilde kullanılacağını belirterek denge yaratmayı amaçlamaktadır. Bu şekilde sınıraşan akiferler hukuku taslağı egemenliğin mutlak olmadığını açık hale getirmektedir. Bu açık kısıtlamaya ek olarak bir takım zımni kısıtlar da bulunmaktadır. Hakça ve makul faydalanma, önemli zarar vermeme, izleme ve veri değişimi gibi hükümler de mutlak egemenliği kısıtlamaktadırlar.

Üçüncü madde taslağına yorum yapan sadece altı ülke bulunmaktadır. Bu ülkeler Avusturya, Brezilya, İsrail, Portekiz, Küba ve Türkiye'dir. Portekiz'in yorumu diğer beş ülkeden farklılık göstermektedir. Portekiz işbirliğinin belirtilecek mutlak egemenliğin kısıtlanması gerektiğini vurgulamıştır.³² Diğer yandan Brezilya ve İsrail egemenliği, sınıraşan akifer devletleri tarafından uluslararası hukuka uygun bir şekilde kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir. McCaffrey, Komisyonun pozisyonunu ve beş devletin yorumlarını değerlendirmiş ve devletlerin üçüncü maddeye ilişkin Harmon Doktrinini hatırlatan yorumlarında kendi çıkarlarını savunduklarını düşünseler de aslında uygulamalarının terk edilmiş ve gözden düşmüş Harmon doktrinini yansıtmamakta olduğu sonucuna varmıştır.³³

Üçüncü maddenin ilk cümlesinin egemenlik hayaletini şişeden çıkardığını ve ikinci cümlede bunu geri sokamadığı şeklinde yorumlar olsa da taslağın geneli bu şekilde bir anlam ifade etmemektedir.³⁴ Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun Genel Yorumu'nda Özel Raportörün "bu kaynaklar arasındaki farkları bilmesine rağmen mevcut çalışmanın daha sonra yapılması planlanan petrol ve doğal gazla ilişkin çalışmaları etkileme potansiyelinin farkında olduğunu" belirtmiştir.³⁵

Esasen bu açıklama taslak metinde niçin egemenlik ifadesinin yer aldığını net bir şekilde ortaya koymaktadır. UHK bir akifer içinde yer alan suyu petrol ve doğal gazdan farklı olarak düşünmemektedir. UHK suyu devletler tarafından kullanılabilir bir ekonomik kaynak olarak değerlendirmektedir. Ancak suyun petrol ve doğal gaz gibi ele alınması ihtilaflı bir konudur. Birçok uzman, akademisyen ve siyasetçi suyun sadece insanlar için değil tüm ekosistem için hayati olduğunu belirterek

bu şekildeki bir anlayışa karşı çıkmaktadırlar. Sonuç olarak sınıraşan akiferlerde yer alan sular üzerinde egemenlik vurgusu uluslararası su hukuku teamüllerinde ciddi bir değişime işaret etmektedir. Bununla birlikte taslağın altıncı komitenin önerisine uygun olarak daha sonraki bir aşamada sözleşmeye dönüşmesi durumunda bu konu birçok tartışmayı da gündeme getirecektir.

8. Sonuç

Yeraltı suyu dünya nüfusunun büyük bir çoğunluğu için su yönetimi ve arzının önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Ancak yeraltı suyu ulusal ve uluslararası düzeyde ihmal edilmektedir. UHK'nın akiferlerin yönetimini düzenlemeye ilişkin son girişimi iyi niyetli bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, devletlerin hakları ve yükümlülüklerine ilişkin herhangi bir bağlayıcı uluslararası hukuk belgesi bulunmamasına rağmen, Sınıraşan Akiferler Hukuku taslağının uluslararası su hukukunda yeni tartışmaları beraberinde getirdiği açıktır.

Akifer devletlerinin egemenliği hükmü en tartışmalı konudur. Bu hüküm, uluslararası su hukukunda temelden bir değişime işaret etmektedir, çünkü bu tarz bir hüküm ne resmi bir uluslararası belgede ne de Uluslararası Hukuk Derneği gibi diğer kurumların çalışmalarında yer almamıştır. Ancak egemenlik hükmü, bu tarz düzenlemelere dahil olmak konusunda çekingen davranan devletlerin sınıraşan akiferler hukukunu kabul etmesini sağlayabilir çünkü Uluslararası Su Yollarının Ulaşım Dışı Kullanımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmesinden bu yana 15 yıl geçmesine rağmen hala yürürlüğe girmemiştir.

Taslakta bazı eksiklikler bulunmaktadır. İlk olarak, nehirler ve göller gibi yüzey sularının aksine, sınıraşan akiferlerde devletlerin çıkarları açık bir şekilde tanımlanamamaktadır. Sınıraşan bir nehirde aşağı ve yukarı kıyıdaşların çıkarları ve kaygıları rahatlıkla algılanabilir ve buna göre politikalar oluşturulabilir.

Ancak akiferlerin görünmez ve karmaşık doğalarından ötürü akifer devletlerinin çıkarlarını ve davranışlarını belirlemek zordur.

Taslağın bir diğer eksikliği ise, taslak maddeler akiferlerin korunmasını amaçlamamaktadır. 4. maddeye ilişkin yorumun 5. paragrafında UHK açıkça faydalanma eyleminin beslenme seviyesi ile sınırlandırılmasının gerekli olmadığını belirtmiştir. 4. madde faydalanmayı sadece akiferin etkin faaliyetinin devamını engelleyecek olan seviyede sınırlandırmaktadır. Taslağın ana amacı sürdürülebilir kullanım değil, verim maksimizasyonudur.

UHK'nın çalışması aynı zamanda hukuki konularda bilimsel yardımın önemine işaret etmektedir. Sınıraşan akiferler hukuku konusunda UNESCO'nun yardımı, UHK'yı akiferler konusunda yanlış bir tanım yapmaktan kurtarmıştır. Çalışmanın erken aşamalarında, UHK diğer su kütleleri ile hidrolik ilişkisi olmayan akiferler üzerinde çalışmaya karar vermiş ve bu tip akiferleri tanımlamak için "sınırlandırılmış" tabirini kullanmıştır. Ancak UNESCO'nun yardımından sonra UHK tanımını değiştirmiş ve bu terimi kullanmamıştır çünkü hidrolojik olarak sınırlandırılmış akifer basınç altındaki akifer anlamına gelmektedir. Bununla beraber, bir süre sonra UHK taslağın kapsamını genişletmeye karar vermiş ve yenilenebilir ve yenilenemez tüm akifer tiplerini çalışmaya dahil etmiştir.

Taslağın nihai şekli hala belli değildir ve bu konu üzerindeki tartışmalar gündemdeki yerini korumaktadır. Eğer taslak bir sözleşme şeklini alırsa, aynı konuyu düzenleyen sözleşmelerden sadece birine taraf olan devletler arasında karışıklığa neden olacaktır. Unutulmamalıdır ki 1997 BM Sözleşmesi aynı zamanda yeraltı sularını da düzenlemektedir. İkinci seçenek, taslağı 1997 BM Sözleşmesi'ne bir protokol olarak eklemektir. Bu seçenek de uyumsuzluk yaratma potansiyeline sahiptir çünkü konvansiyonu kabul etmiş olan devletlerin taslağa ilişkin pozisyonları net değildir. Bu nedenle, bu muhtemel çakışma su konusundaki uluslararası hukukta karışıklığa neden olacaktır.

SONNOTLAR

- 1 United Nations Report of the International Law Commission, (2008), General Assembly Official Records Sixty-third session Supplement No. 10 UN Doc. A/63/10.
- 2 UN General Assembly (2009), Resolution adopted by the General Assembly, UN Doc. A/RES/63/124.
- 3 Report of the International Law Commission on the Work of Its Forty-sixth Session, (1994), UN Doc. A/49/10.
- 4 A.g.e., s.90.
- 5 Report of the International Law Commission Fifty-fourth session, (2002), UN.Doc A/57/10, s. 243
- 6 Foster, Stephen, (1999), Essential Concepts for Groundwater Regulators, in Salman A. A Salman (ed), Groundwater Legal and Policy Perspectives, World Bank Technical Paper No: 456, s.15.
- 7 Vick, Margaret J., (2008), International Water Law and Sovereignty: A Discussion of the ILC Draft Articles on the law of Transboundary Aquifers, available at <http://ssrn.com/abstract=1125065>, s. 10.
- 8 www-naweb.iaea.org/napc/ih/Nubian/IHS_nubian_ancient_waters_sands.html.
- 9 M. Schiffler, "Conflicts over the Nile or Conflicts on the Nile." W. Scheumann and M Schiffler (Ed), Water in the Middle East, Springer, Berlin, 1998, s. 140.
- 10 Mechlem, Kerstin (2009) Moving ahead in protecting freshwater resources: The International Law Commission's Draft Articles on Transboundary Aquifers, Leiden Journal of International Law, 22, s. 803.
- 11 Eckstein, Gabriel E., (2007), Commentary on the U.N.International Law Commission's Draft Articles on the Law of Transboundary Aquifers, s. 567.
- 12 Chusei Yamada, (2003), Shared natural resources: first report on outlines, (UN Doc. A/CN.4/533).
- 13 Report of the Commission to the General Assembly on the Work of Its Forty-Sixth Session, UNGAOR 49th Sess., Supp.No. 10,(UN Doc. A/49/10 at 90).
- 14 Mechlem, Kerstin (2009), s. 805.
- 15 ILC, Resolution on Confined Transboundary Groundwater, (1994), II (2), Art. 1, in Report of the Commission to the General Assembly on the Work of its Forty-Sixth Session, Yearbook of the International Law Commission, s. 135.
- 16 Chusei Yamada, (2008), Fifth Report on Shared Natural Resources: Transboundary Aquifers, UN Doc. A/CN.4/591, 2, para. 4.
- 17 Report of the International Law Commission to the General Assembly on Its Fifty-Sixth Session, (2004)UN GAOR, 56th Sess., Supp. No. 10, UN Doc. A/59/10, 126-7, para. 89-92.
- 18 UN Doc. A/RES/63/124.
- 19 UN General Assembly (2009), Resolution adopted by the General Assembly, UN Doc. A/RES/63/124.
- 20 McCaffrey, Stephen, (2009), The International Law Commission Adopts Draft Articles on Transboundary Aquifers, The American Journal of International Law, Vol 103, s.277.
- 21 http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/8_3_1997.pdf
- 22 UHK "sınırlandırılmış" terimini diğer su kütleleri ile ilişkisi olmayan akiferleri tanımlamak için kullanmıştır. Ancak sınırlandırılmış akifer basınç altındaki akifer anlamına gelmektedir. UHK, UNESCO'nun bilimsel desteği sayesinde terimi değiştirmiştir.
- 23 McCaffrey, (2009), s. 284.
- 24 International Law Commission, (2005), Third report on shared natural resources:transboundary groundwaters, U.N. Doc. (A/CN.4/551), s.7, para. 15-17.
- 25 A.g.e.
- 26 United Nations Report of the International Law Commission, (2008), General Assembly Official Records Sixty-third session Supplement No. 10 (A/63/10), s. 40.
- 27 A.g.e, s. 39.
- 28 McCaffrey, Stephen, (2006), Comments on the International Law Commission's Draft Articles on the Law of Transboundary Aquifers, <http://ssrn.com/abstract=1114988>, s. 5.
- 29 Mechlem, Kerstin, (2009), s. 811.
- 30 United Nations Report of the International Law Commission Fifty-sixth session, (2004), General Assembly. Official Records Fifty-ninth session Supplement No. 10 (A/59/10), s. 10.
- 31 Chusei Yamada, (2005), Third report on shared natural resources: transboundary groundwaters, s. 3. (UN, A/CN.4/551).
- 32 Shared natural resources: comments and observations by Governments on the draft articles on the law of transboundary aquifers, (2008), s. 22, (UN A/CN.4/595).
- 33 McCaffrey, Stephen, (2009), s. 291.
- 34 A.g.e., s. 291.
- 35 United Nations Report of the International Law Commission, (2006), General Assembly Official Records Sixty-first session, Supplement No. 10 (A/61/10), s. 193.

AKADEMİK KADRO

Hasan Kanbolat
Prof. Dr. Hayati Aktaş
Doç. Dr. Veyssel Ayhan
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
Doç. Dr. Tarık Oğuzlu
Doç. Dr. Mehmet Şahin
Doç. Dr. Harun Öztürkler
Doç. Dr. Özlem Tür
Habib Hümmüzlü
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen
Yrd. Doç. Dr. Canat Mominkulov
Yrd. Doç. Dr. Bayram Sinkaya
Dr. Abdullah Alshamri
Dr. Neslihan Kevser Çevik
Dr. Didem Daniş
Dr. Jale Nur Ece
Dr. İlyas Kamalov
Dr. Yaşar Sarı
Dr. Bayram Sinkaya
Dr. Süreyya Yiğit
Av. Aslıhan Erbaş Açık
Fazıl Ahmet Burget
Volkan Çakır
Esra Demir
Bilgay Duman
Oğün Duru
Noyan Gürel
Selen Tonkuş Kareem
Oytun Orhan
Sercan Doğan
Nebahat Tanrıverdi
Uğur Çil
Nazlı Ayhan
Leyla Melike Koçgündüz
Ufuk Döngel
Göknil Erbaş
Aslı Değirmenci
Jubjana Vila
Mavjuda Akramova

ORSAM Başkanı
ORSAM Trabzon Temsilcisi, KTÜ Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Abant İzzet Baysal Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Uluslararası Antalya Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Gazi Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu Ekonomileri - Afyon Kocatepe Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ODTÜ
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Ahi Evran Üniversitesi
ORSAM Uzmanı, Ortadoğu - El Farabi Kazak Milli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ORSAM Riyad Temsilcisi
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Galatasaray Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Deniz Emniyeti ve Güvenliği
ORSAM Danışmanı, Avrasya
ORSAM Danışmanı, Avrasya - ORSAM Biskek Temsilcisi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv.
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Atatürk Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Avrasya
ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Afganistan
ORSAM Danışmanı, Afrika - ORSAM Antananarivo (Madagaskar) Temsilcisi
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
ORSAM Yönetici Editörü
ORSAM İzmir Temsilcisi
ORSAM Erbil (Irak) Temsilcisi
ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu & Projeler
ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu & Projeler
ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
ORSAM Uzman Yardımcısı, Karadeniz
ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Dr. Tuğba Evrim Maden
Dr. Seyfi Kılıç
Kamil Erdem Güler
Çağlayan Arslan

ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
ORSAM Uzman Yardımcısı, ORSAM Su Araştırmaları Programı
ORSAM Uzman Yardımcısı, ORSAM Su Araştırmaları Programı

ORSAM DANIŞMA KURULU

Dr. İsmet Abdülmecid
Prof. Dr. Hayati Aktaş
Hasan Alsancak
Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
Prof. Dr. Ahat Andican
Prof. Dr. Dorayd A. Noori
Prof. Dr. Tayyar Arı
Prof. Dr. Ali Arslan
Başar Ay
Prof. Dr. Mustafa Aydın
Doç. Dr. Ersel Aydın
Doç. Dr. Veyssel Ayhan
Prof. Dr. Hüseyin Bağcı
İtir Bağdadı
Prof. Dr. İdris Bal
Yrd. Doç. Dr. Ersan Başar
Kemal Beyatlı
Barbaros Binicioğlu
Prof. Dr. Ali Birinci
Doç. Dr. Mustafa Budak
Dr. Hasan Canpolat
E. Hava Orgeneral Ergin Celasin
Volkan Çakır
Doç. Dr. Mitat Çelikpala
Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya
Dr. Didem Daniş
Esra Demir
Prof. Dr. Volkan Ediger
Prof. Dr. Cezmi Eraslan
Prof. Dr. Çağrı Erhan
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen
Dr. Amer Hasan Fayyadh
Av. Aslıhan Erbaş Açık

Irak Danıştay Eski Başkanı
ORSAM Trabzon Temsilcisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
BP & BTC Türkiye, Enerji Güvenliği Direktörü
ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Devlet Eski Bakanı, İstanbul Üniversitesi
Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yardımcısı
Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü
Türkiye Tekstil Sanayi İşveren Sendikası Genel Sekreteri
Kadir Has Üniversitesi Rektörü
Bilkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı & Fulbright Genel Sekreteri
ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
İzmir Ekonomi Üniversitesi Öğretim Görevlisi, Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Bölümü
TBMM 24. Dönem Milletvekili
Karadeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bölüm Başkanı
Irak Türkmen Basın Konseyi Başkanı
Ortadoğu Danışmanı
Polis Akademisi Öğretim Üyesi
Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı
İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı
23. Hava Kuvvetleri Komutanı
ORSAM Danışmanı, Afrika
Kadir Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
YÖK Başkanı
ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Galatasaray Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
ORSAM Danışmanı, Ortadoğu
İzmir Ekonomi Üniversitesi, Ekonomi Bölümü
Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı
Ankara Üniversitesi ATAUM Müdürü, SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Bağdat Üniversitesi, Siyaset Bilimi Fakültesi Dekanı
ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku

Cevat Gök
 Mete Göknel
 Osman Göksele
 Timur Göksele
 Prof. Dr. Muhamad Al Hamdani
 Habib Hümmüzlü
 Numan Hazar
 Doç. Dr. Pınar İpek
 Dr. Tuğrul İsmail
 Dr. İlyas Kamalov
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Doç. Dr. Şenol Kantarcı
 Selçuk Karaçay
 Doç. Dr. Nilüfer Karacasulu
 İsmet Karalar
 Dr. Hasan Canpolat
 Prof. Dr. M. Lütfullah Karaman
 Yrd. Doç. Dr. Şaban Kardaş
 Av. Tuncay Kılıç
 Doç. Dr. Elif Hatun Kılıçbeyli
 Prof. Dr. Aleksandr Knyazev
 Prof. Dr. Alexander Kolesnikov
 Prof. Dr. Erol Kurubaş
 Prof. Dr. Talip Küçükcan
 Arslan Kaya
 Dr. Hicran Kazancı
 İzzettin Kerküklü
 Prof. Dr. Mustafa Kibaroglu
 Dr. Max Georg Meier
 Prof. Dr. Mosa Aziz Al Mosawa
 Prof. Dr. Mahir Nakip
 Doç. Dr. Tarık Oğuzlu
 Prof. Dr. Cınar Özen
 Murat Özcelik
 Doç. Dr. Harun Öztürkler
 Dr. Bahadır Pehlivan Türk
 Prof. Dr. Victor Panin
 Doç. Dr. Fırat Purtaş
 Prof. Dr. Suphi Saatçi
 Dr. Yaşar Sarı
 Ersan Sankaya
 Yrd. Doç. Dr. Bayram Sinkaya
 Doç. Dr. İbrahim Sirkeci
 Dr. Aleksandr Sotnichenko
 Zaher Sultan
 Dr. Irina Svistunova
 Doç. Dr. Mehmet Şahin
 Prof. Dr. Türel Yılmaz Şahin
 Mehmet Şüküroğlu
 Doç. Dr. Oktay Tanrısever
 Prof. Dr. Erol Taymaz
 Prof. Dr. Sabri Tekir
 Dr. Gönül Tol
 Doç. Dr. Özlem Tür
 M. Ragıp Vural
 Dr. Ermanno Visintainer
 Dr. Umut Uzer
 Prof. Dr. Vatanyar Yagya
 Dr. Süreyya Yığıt

Irak El Fırat TV Türkiye Müdürü
 BOTAS Eski Genel Müdürü
 BTC ve NABUCCO Koordinatörü
 Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi
 Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı
 Emekli Büyükelçi
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Avrasya Danışmanı
 ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Vodafone Genel Müdür Yardımcısı (Türkiye)
 Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Edremit Belediye Başkanı Danışmanı
 İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı
 Fatih Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Edremit Belediye Başkanı
 Çukurova Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Rus-Slav Üniversitesi (Bişkek, Kırgızistan)
 Diplomat
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Müdürü
 KPMG, Yeminli Mali Müşavir
 Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi
 Kerkük Vakfı Başkanı
 Okan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Hanns Seidel Vakfı Proje Müdürü (Bişkek)
 Bağdat Üniversitesi Rektörü
 Erciyes Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi
 ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - Uluslararası Antalya Üniversitesi
 Ankara Üniversitesi, SBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisat Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Pyatigorsk Üniversitesi (Pyatigorsk, Rusya)
 Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, TÜRKSOY Genel Sekreter Yardımcısı
 Kerkük Vakfı Genel Sekreteri
 ORSAM Danışmanı, Avrasya – ORSAM Bişkek Temsilcisi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv.
 Türkmeneli TV – (Kerkük, Irak)
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
 Regent's College (Londra, Birleşik Krallık)
 St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 Lübnan Türk Cemiyeti Başkanı
 Rusya Strateji Araştırmaları Merkezi, Türkiye-Ortadoğu Araştırmaları Masası Uzmanı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Enerji Uzmanı
 ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ODTÜ, Kuzey Kıbrıs Kampüsü Rektör Yardımcısı (KKTC)
 İzmir Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanı
 Middle East Institute Türkiye Çalışmaları Direktörü (ABD)
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
 2023 Dergisi Yayın Koordinatörü
 Vox Populi Direktörü (Roma-İtalya)
 İstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri
 St. Petersburg Şehir Parlamentosu Milletvekili, St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 ORSAM Avrasya Danışmanı

ORTADOĞU ETÜTLERİ YAYIN KURULU

Meliha Benli Altunışık
 Bülent Aras
 Tayyar Arı
 İlker Aytürk
 Recep Boztemur
 Katerina Dalacoura
 F. Gregory Gause
 Fawaz Gerges
 Ahmet K. Han
 Raymond Hinnebusch
 Rosemary Hollis
 Bahgat Korany
 Peter Mandaville
 Emma Murphy

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
 Uludağ Üniversitesi
 Bilkent Üniversitesi
 Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Vermont Üniversitesi (ABD)
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Kadir Has Üniversitesi
 St. Andrews Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 City Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 George Mason Üniversitesi (ABD)
 Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)

ORTADOĞU ANALİZ YAYIN KURULU

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
 Hasan Kanbolat
 Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
 Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen

ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
 ORSAM Başkanı
 ORSAM Danışmanı, ORSAM Avrasya Stratejileri Koordinatörü - Bilkent Üniversitesi
 ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı